



gemeente  
Schiedam

# Samenwerken in Schiedam

Handreiking



## Inhoudsopgave

<b>1. Inleiding</b>	<b>5</b>
<b>2. De bedoeling</b>	<b>6</b>
<b>3. De strategie</b>	<b>7</b>
<b>4. De doelgroepen en boodschappen intern</b>	<b>8</b>
<b>5. De doelgroepen en boodschappen extern</b>	<b>9</b>
<b>6. Instrumentarium (basisbenodigdheden)</b>	<b>11</b>
<b>7. Experimenteren</b>	<b>12</b>



# Wat is participatie?

In een participatiesamenleving werken gemeenschap en overheid samen aan het vormgeven van de openbare ruimte en de realisatie van publieke waarde. Publieke waarde is de bijdrage die een organisatie of handeling levert aan de samenleving: het maatschappelijk resultaat. Een overheidsorganisatie ontleent haar bestaansrecht aan de mate waarin zij in staat is publieke waarde te realiseren. Participatie kan zowel gebruikt worden voor het tot stand komen van beleid, als voor het uitvoeren van dit beleid. In een participatiesamenleving krijgt de gemeenschap meer en meer de verantwoordelijkheid en het eigenaarschap over de publieke ruimte en het oplossen van publieke vraagstukken. Het idee is dat dit leidt tot meer publieke waarde (tevredenheid, draagvlak, legitimiteit, levensgeluk). Participatie kan ook leiden tot meer betrokkenheid van/bij de stad.

## 1. Inleiding

Door samen te werken versterken we elkaars initiatieven en creëren we nieuwe ideeën. We willen dat elke stem in Schiedam gehoord wordt en telt. Daarom neemt de gemeente het initiatief om ervoor te zorgen dat alle Schiedammers in staat zijn om mee te bouwen aan de lokale democratie en bij te dragen aan de totstandkoming en uitvoering van het gemeentelijk beleid. We werken dit uit in het Pact met de stad en dit geeft ook verdere invulling aan de veranderende rol van de raad, het college en de ambtelijke organisatie. Met ruimte voor bewonersinitiatief en voor professionals, participeert de overheid in de samenleving. De gemeente Schiedam werkt aan een wendbare, flexibele organisatie met een bestuur en raad, die ruimte bieden aan de organisatie en de stad voor experimenten en vernieuwing. Het Pact met de stad gaat over de wijze waarop wij ons tot elkaar en de stad verhouden en op welke wijze we als echte partners samen kunnen bouwen aan Schiedam.

### Aanleiding

De traditionele aanhang van landelijk opererende politieke partijen neemt af en lokale partijen komen op. Veel kiezers voelen zich niet meer vertegenwoordigd door de mensen of partijen aan wie ze een mandaat hebben gegeven. Democratie, die bedoeld is om van onderen naar boven te werken, wordt meer en meer ervaren als van boven naar beneden. Er ontstaat afstand tot de politiek. Anderzijds zien we een ontwikkeling van een maatschappij die zich minder afhankelijk opstelt van de overheid en het initiatief terugneemt. Inwoners en ondernemers nemen zelf het heft in handen, ontwikkelen samen ideeën zonder daarbij de overheid nodig te hebben. Veel van de ideeën ontstaan en worden ontwikkeld via niet traditionele netwerken. Er zijn dus twee bewegingen tegelijk; het ontstaan van meer maatschappelijk initiatief en de afname van de legitimiteit van de overheid. Deze maatschappelijke ontwikkelingen en de omslag naar meer openheid roepen vragen op over de positionering van de gemeente, over het omgaan met informatie en de verhouding tussen inwoner en gemeente.

De samenleving verandert, maar ook de samenstelling van de bevolking van de stad Schiedam. Dit maakt dat de gemeente zich hierop moet aanpassen. Bij het starten van participatietrajecten komt daarom meer aandacht voor de diversiteit van de gebruikers van de stad. Bijvoorbeeld voor jong en oud, gezinnen en alleenwonenden maar ook achtergrond, cultuur en hoog- of laaggeletterdheid. Door het inzetten van een diversiteit van middelen afgestemd op verschillende doelgroepen zetten we in op het bereiken van grotere en nieuwe groepen. Participatie heeft de meeste waarde als iedereen een gelijke stem heeft. Daarom streven we bij participatie naar een zo goed mogelijke afspiegeling van onze samenleving. Participatie staat nu eenmaal niet dichtbij iedereen en daar willen we wat aan doen.

### Actie

In het Collegeprogramma 2018-2022 heeft het college de ambitie uitgesproken vroegtijdig en actief initiatieven uit de stad te ondersteunen en te faciliteren. De vele initiatieven uit de stad worden beter met elkaar verbonden en de gemeente daagt de stad actief uit op voorspraak. De ambitie heeft geleid tot het Pact met de stad. Het moet uitmonden in Schiedams participatiebeleid dat van en voor de stad is en zorgt voor een betere samenwerking met de stad en die onze lokale democratie versterkt. Om hiertoe te komen hebben we een aanpak opgesteld om van nu tot 2021 te experimenteren met (vormen) van participatie. Deze aanpak leest u in dit document.

## 2. De bedoeling

Het Pact met de stad moet zorgen voor een betere samenwerking met de stad en voor het versterken van onze lokale democratie. Het Schiedamse bestuur verkleint de afstand tussen politiek en inwoners. Schiedammers en Schiedamse ondernemers komen graag zelf met ideeën en plannen omdat hun gemeente daarvoor openstaat. Zij ervaren de gemeente als een betrouwbare partner, die afspraken nakomt, flexibel en daadkrachtig is. In Schiedam horen we iedere stem.



## 3. De strategie

Om de doelstelling te behalen zetten we in op twee sporen; participeren in de samenleving en het versterken van de lokale democratie. Wat het Pact met de stad bijzonder maakt, is dat voor het eerst de systeemwereld van de gemeente moet wachten op de leefwereld van de Schiedammers in plaats van andersom. Het gemeentelijke bestuur stelt namelijk de ambtelijke organisatie, zichzelf en de stad in staat om meteen te gaan beginnen met beter samenwerken met elkaar. Zonder vastgestelde kaders of visies. Zonder dat daar eerst een bestuurlijk traject aan voorafgaat, beginnen we morgen met experimenteren en leren op het gebied van participatie. De aanpak van learning by doing gaat er voor zorgen dat we samen met de stad eind 2021 tot een gedragen visie op samenwerken komen, die de raad dan kan vaststellen. Dit vastgesteld beleid wordt vertaald in een middel voor de stad en organisatie (open source), bijvoorbeeld een site of app.

### Participeren in de samenleving

In de veranderende samenleving is het niet meer altijd vanzelfsprekend dat de gemeente het initiatief neemt bij het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken. Bewoners, ondernemers en (maatschappelijke) organisaties kunnen en willen vaak zelf veel doen. De gemeente Schiedam wil daarom nog meer en beter samenwerken met inwoners, bedrijven en instellingen in Schiedam. Het Pact met de stad stelt zoveel mogelijk Schiedammers in staat om mee te bouwen aan de lokale democratie en bij te dragen aan de totstandkoming en uitvoering van het gemeentelijk beleid. Het creëren van duidelijkheid over verwachtingen, heldere kaders en transparantie in waar wel en waar geen (invloed)ruimte is voor de Schiedammers en voor de gemeente. Daarnaast draagt het bij aan het (leren van het) vernieuwend werken van de raad, college en ambtelijke organisatie. Door open te staan voor vernieuwing en initiatieven in de stad benut de gemeente kansen en maakt zij gebruik van de kracht uit de samenleving.

### Versterken lokale democratie

Door beter samen te werken met de stad, borgt de gemeente de Schiedamse democratie. Een stevige democratische legitimatie is de voorwaarde voor krachtig lokaal bestuur. Om keuzes te kunnen maken, te verantwoorden en aanspreekbaar te zijn, zullen het college en de raad (nog meer) in gesprek gaan met Schiedammers. Om dit vertrouwen te versterken zorgen respectievelijk de gemeenteraad, het college en de ambtelijke organisatie ervoor dat zij in alle openheid samen met de stad de beste keuze bepalen en hanteren zij de (bestuurlijke) kernwaarden bij al hun handelen. Samen met de stad blijft het bestuur zoeken naar verbetering. Ieder vanuit de eigen rol werkt de raad, het college en de organisatie samen aan het versterken van het vertrouwen van de stad in de gemeente. Met als doel dat Schiedam een krachtige lokale overheid is, die meer van waarde is voor de samenleving. Om ons werk en onze werkwijze zodanig in te richten dat het ten dienste staat van de maatschappij en van de Schiedammers, omdat de gemeente een betrouwbare partner is.

## 4. De doelgroepen en boodschappen intern

De balans in de politiek-bestuurlijke interactie verschuift. Traditioneel was de relatie tussen het college en de raad het zwaartepunt. Daar komt nu de samenleving tussen. In een participatie-samenleving krijgt de bevolking een deel van het mandaat terug dat vroeger bij het bestuur lag. Het is een uitdaging voor het college en de raad om de samenleving mee te nemen in de voorbereiding op de besluitvorming. Veel gemeenten komen niet verder dan inspraak bieden. Cocreatie is lastig, want dat vraagt het gedeeltelijk loslaten van je beleidsinvloed als bestuurder en raadslid.

### De raad

Wat is de rol van de gemeenteraad in een lokale democratie waar participatie de nieuwe norm lijkt te worden? Wat is de primaire functie van de raad?

De raad gaat met de gemeenschap het gesprek aan over onderwerpen die belangrijk voor haar zijn. De raad wacht niet op voorstellen van het college, maar neemt met de samenleving het initiatief en gaat er zelf achteraan. Zij dunt de (te volle) agenda uit; laat veel meer over aan het college en de organisatie en concentreert zich op hoofdzaken. De gemeenteraad definieert samen wat zij belangrijk vindt als raad en waarin dat tot uitdrukking moet komen.

### Het college van B&W

In een participatiesamenleving krijgt de bevolking een deel van het mandaat terug dat vroeger bij het bestuur lag. Het college focust op het betrekken van de Schiedammers en het informeren van de raad. Het onderhoudt de relatie met de samenleving en voert het gesprek. Het college moet werken aan een integraal perspectief; is onze agenda ook de agenda van de samenleving? Zijn de juiste partijen aan boord? Het college staat open voor vernieuwing en initiatieven in de stad en benut zo de kracht uit de stad.

### Collega's gemeente Schiedam

Collega's van de gemeente Schiedam zijn ervan overtuigd dat je samen met de stad tot betere resultaten komt. Ze zien hierin rollen voor zichzelf en meerwaarde voor hun werk. Meedoen met het Pact met de stad ervaren zij niet als extra werk of werkdruk. De directie stuurt op publieke waarde in plaats van procedures of inzet, waardoor er meer ruimte wordt gecreëerd voor experimenteren en leren.

## 5. De doelgroepen en boodschappen extern

Extern onderscheiden we de volgende doelgroepen.

### Schiedammers

Voor Schiedammers die samen (willen) werken met de gemeente is het duidelijk op welke wijze en binnen welke kaders zij dat kunnen doen. Schiedammers die het overlaten aan de gemeente hebben er vertrouwen in dat zij goed vertegenwoordigd worden. Schiedammers komen graag met ideeën en plannen omdat de gemeente daarvoor openstaat. Zij ervaren de gemeente als een betrouwbare partner, die afspraken nakomt, flexibel en daadkrachtig is. Schiedammers werken graag samen met de gemeente.

### Schiedamse ondernemers

Schiedamse ondernemers zijn zowel bij de totstandkoming als de uitvoering van beleid betrokken en gehoord. In de samenwerking met de gemeente ervaren de ondernemers veel flexibiliteit, daadkracht en visie. Hierdoor is de gemeente een betrouwbare partner en is Schiedam bij uitstek de stad om in te investeren.

### Schiedamse instellingen

In Schiedam heeft iedereen gelijke rechten en kansen op deelname aan de maatschappij, ongeacht zijn of haar achtergrond of voorkeuren. Hieraan werken de Schiedamse instellingen samen met de stad, aan wie zij meer overlaten. In deze samenwerking heeft de gemeente niet altijd een rol. Wanneer instellingen wel samenwerken met de gemeente dan ervaren ze de gemeente als professioneel, flexibel, transparant en daadkrachtig.

### De pers

In Schiedam hebben ze een oplossing gevonden voor het verkleinen van de afstand tussen politiek en inwoners. Het is dé voorbeeldstad hoe je ervoor kan zorgen dat elke stem iedere dag gehoord wordt. Journalisten wijden de Schiedamse aanpak aan het ambitieuze en innovatieve bestuur, dat ruimte biedt aan ambtenaren om te experimenteren en te leren.

### Vakgenoten, partners en brancheorganisaties

In Schiedam hebben ze dé oplossing gevonden voor het verkleinen van de afstand tussen politiek en inwoners. Het Schiedamse model wordt vaak en graag in andere steden toegepast. Dit komt ook omdat de gemeente Schiedam graag samenwerkt met andere vakgenoten om tot een nieuwe vorm van lokale democratie te komen, waar iedere stem iedere dag gehoord wordt.

## 6. Instrumentarium (basisbenodigdheden)

Het gaat bij het Pact met de stad om het leren en experimenteren om uiteindelijk te komen tot gedragen participatiebeleid. Om het proces van learning by doing te versnellen en te faciliteren ontwikkelen we de volgende middelen.

### Communicatieplan

Om de stad en de interne organisatie op de hoogte te brengen van het hoe en wat van Pact met de stad schrijven we een communicatieplan. Dit plan helpt bij het behalen van de gestelde doelen. Denk aan een dropping, waarbij raadsleden in groepjes in een wijk in Schiedam worden gedropt om een opdracht uit te voeren en organiseren we raadsbijeenkomsten, zetten we snapchat in, maken we placemats, ontwikkelen we een (no)escaperoom, gebruiken we beeldtaal etc. Ook de meer traditionele communicatiemiddelen zullen wij uiteraard inzetten.

### Tien (nieuwe) werkvormen van participatie

Experimenteren vraagt om diverse vormen van participatie. Het helpt de organisatie als er voorbeelden zijn van effectieve en innovatieve werkvormen die ingezet kunnen worden. Wij beschrijven tien werkvormen.

### Versnellerspool

Naast de leden van het opgaveteam is er een aantal mensen binnen de gemeente Schiedam met een grote affiniteit met participatie. Deze mensen worden ingezet als 'versnellers' en helpen met het bedenken van (nieuwe) experimenten binnen de acht hoofdpogaves van dit college.

### Opreksessies

Om te komen tot uitdagende en verrassende experimenten worden opreksessies georganiseerd, waarbij aandacht is voor vernieuwende vormen van participatie.

### Evaluatie

Het doel van de experimenten is om uit te vinden welke vormen van participatie effectief zijn en passen bij de gemeente Schiedam en de Schiedammers. Evaluatie van de experimenten is dan ook van essentieel belang. Na het uitvoeren van een experiment wordt een evaluatieformulier ingevuld. Daarnaast gaan we structureel participatietrajecten evalueren.

### Bibliotheek casuïstiek

Er gebeurt in Schiedam al veel op het gebied van participatie. Van de projecten waar participatie is toegepast wordt een projectbeschrijving gemaakt, met daarin de do's and dont's. Deze beschrijvingen komen in de bibliotheek met casuïstiek. De bibliotheek wordt continu uitgebreid met nieuwe experimenten. Het gaat hier om het borgen wat we leren en het inspireren van mensen die met participatie aan de slag gaan.

### Stappenplan

Hoe bepaal je nu of je op een project participatie toe kunt/moet passen? Wij ontwikkelen een stappenplan (beslisboom) dat door middel van een paar vragen en uitgangspunten helpt bij het beslissen of en hoe je participatie effectief toe kunt passen voor jouw vraagstuk.

### Budget

Zonder budget geen beweging; voor de ontwikkeling van middelen, maar ook voor het begeleiden van de organisatie is budget nodig. Het beschikbare budget voor 2019 is € 250.000 (€ 100.000 Pact met de stad en € 150.000 Open Schiedam).

### Monitoren en borgen

Met en monitoren goed en structureel inrichten is van belang om te zien of de ambitie ook echt waargemaakt wordt. Dat begint bij het vaststellen van de ambitie en op basis daarvan meetindicatoren te bepalen. Aan de hand waarvan we gaan bepalen of de samenwerking met de stad tot een succes wordt. Denk bijvoorbeeld aan het vergroten van het aantal Schiedammers dat meedenkt of doet. Of aan grotere diversiteit in die groep. Zo zijn er meer indicatoren te bedenken. Als dat gedaan is, bepaal je hoe je die kunt meten en richt je dat in. Naast het meten van het succes van participatie, is het vastleggen van de learnings en de afgeleide do's en dont's niet alleen tijdens het experimenteren van belang, maar iets wat je voortdurend wil blijven doen. Het inrichten van het evaluatieproces en het opleggen van de evaluatieverplichting bij participatietrajecten is nodig om effectief te blijven samenwerken met de stad.

### Missie gemeentelijke organisatie

De gemeentelijke organisatie zorgt ervoor dat inwoners, ondernemers en bezoekers in Schiedam prettig kunnen wonen, werken en recreëren. We werken samen met de stad op een open, integere manier. Met als doel een stad waar alle Schiedammers een betere toekomst hebben. Dit doen we door actief in de stad en bij alle betrokkenen ideeën op te halen en eigen initiatief te stimuleren.

## 7. Experimenten

Naast bovenstaande instrumenten, zijn experimenten nodig om samen met de stad te komen tot het participatiebeleid van de gemeente Schiedam. We kiezen 5 experimenten die nodig zijn om cruciale kennis op te doen. Daarnaast faciliteren we andere experimenten die zijn of worden opgepakt. De aanpak van learning by doing kan ervoor zorgen dat onderstaand lijstje verandert.

### Experimenten focus opgaveteam

#### Opstellen visies

Het gebruiken van nieuwe vormen van participatie bij het opstellen van visies moet leiden tot betere visies, waarvan de stad zich herkent in de inhoud.

##### *Woonvisie (co-design) opstellen*

Meestal schrijven gemeenten visies, die ze dan vervolgens aan een klein clubje inwoners presenteren en hun mening erover vragen. Veelal vinden inwoners hun input niet terug in de definitieve versie van de geschreven visie, maar ervaart de gemeente toch dat de visie samen met de stad is opgesteld. Dat kan beter en dus gaan we de woonvisie van de gemeente Schiedam in co-design opstellen. Dit doen we met behulp van de kennis van The Governance Design Studio van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

##### *Dienstverleningsvisie*

Net als bij de woonvisie willen we ervoor zorgen dat de dienstverleningsvisie van de gemeente Schiedam niet op traditionele manier tot stand komt. Met behulp van een groot aantal klantreizen komen we tot een nieuwe visie. Bij het verlenen van een dienst gaat het namelijk om de klant.

#### Contact met de stad

Om er voor te zorgen dat iedere stem gehoord wordt, is inzicht in de sociale structuren van de stad en hoe de stad de structuren van de gemeente ervaart, essentieel.

##### *Wijknetwerk van de toekomst*

De gemeente Schiedam faciliteert als vanouds ontmoeting tussen bewoners via activiteiten en ontmoetingsplaatsen. Ontmoeting mogelijk maken in de wijk en buurt geeft schiedammers de kans te bouwen aan hun netwerken en zodoende veerkrachtiger te worden. Met het Wijknetwerk van de toekomst maken we de stap bewoners te faciliteren om met elkaar keuzes te maken voor wat zij nodig hebben in hun wijk voor ontmoeting en bouwen aan wijknetwerken. Het inrichten en faciliteren van wijknetwerken leent zich bij uitstek voor nieuwe vormen van participatie. De Schiedammers aan zet dus.

##### *Initiatieven uit de stad*

Om initiatieven uit de stad beter te faciliteren willen we gaan experimenteren met een 'ideeënloodser'. Iemand die alle initiatieven uit de stad in beeld heeft, kijkt welke haalbaar zijn, deze door de organisatie loodst en de initiatiefnemers verder helpt.

#### Loslaten

Met onderstaande experimenten willen we inzicht krijgen in wat er gebeurt als we niet vasthouden aan onze traditionele manier van in contact zijn met de stad.

##### *Loslaten precedentwerking*

Participatie is maatwerk. Het contact met de stad in zijn algemeenheid is maatwerk. Toch gebruiken we als gemeente nog vaak het algemeen belang of precedentwerking om maatwerk te voorkomen. Een experiment waard. Want leidt het echt tot precedentwerking? Gaat het echt om het algemeen

belang en hoe verhoudt zich dat dan tot maatwerk? We zouden het niet uitdelen van klico's aan een 20-tal inwoners die dat niet willen en graag gebruik willen blijven maken van de ondergrondse containers bijvoorbeeld eens kunnen proberen. Wat gebeurt er dan? Dit is een voorbeeld, er zijn op dit gebied meerdere mogelijkheden om te experimenteren.

##### *Bestaande structuren vernieuwen*

Werken aan de weg? Riolering vervangen? Herinrichten van een straat? De gemeente begint meestal met een brief aan de Schiedammers. Dan een informatiebijeenkomst in de avond. We houden een enquête om input te krijgen van de stad. Kortom, kunnen we de bestaande structuren en vormen van participatie vernieuwen? Het hoeft niet allemaal opnieuw of volledig anders, maar aanpassen aan de tijd en de behoeftes van de stad, is het proberen waard.

##### *Alternatieve participatieladder*

Landelijk wordt er nagedacht over een alternatief voor de participatieladder, de participatierechter. Schiedam toetst dit alternatief in de praktijk en kijkt of dit kan bijdragen aan het Schiedamse participatiebeleid.

#### Nieuwe rollen

We laten het college en de raad ervaren wat de veranderende samenleving doet met hun bestuurlijke rol.

##### *Simulatie Samen Schiedam met college*

We willen kijken of we samen met het college besluitvorming over ingewikkelde materie op dezelfde wijze kunnen doen als Samen Schiedam. Hoe ervaart het college participatie als ze onderdeel zijn van de participatie? Wat kan het college hiervan leren in hun relatie tot de stad? Kunnen we hierdoor de agenda van de stad nog meer op de collegeagenda krijgen bijvoorbeeld? Iedereen experimenteert in het kader van het Pact met de stad.

##### *Experiment(en) raad*

De themabijeenkomsten met de raad zijn naast informeren ook bedoeld om samen te komen tot experimenten voor de raad. Zodat de raad kan oefenen met hun nieuwe rol in de veranderende samenleving. Dit uiteraard onder begeleiding van de griffie.

#### Overige experimenten

- Omgevingswet regellu
- Stadsvisie
- Mobiliteitsvisie
- Participatie-app (EZ)
- Sociale veerkracht
- Binnenstad
- Samen Schiedam
- Wijkregie en communicatie
- Havens
- Nieuw Mathenesse
- Gebiedsontwikkeling A20
- Beleidsbemiddeling

De komende maanden gebruiken we om de basisinstrumentarium uit te werken. Daarna gaan we tot en met het najaar van 2021 experimenteren, leren en borgen, zodat we eind 2021 beleid kunnen opstellen en laten vastleggen.

